

Glateral
Kitaplığı

TEŞKİLAT-I MAHSUSA

ENVER PAŞA'NIN SİRDAŞI ANLATIYOR

İHSAN AKSOLEY

YAYINA HAZIRLAYAN: MEHMET HASTAŞ

İÇİNDEKİLER

Önsöz	9
-------------	---

I. Dünya Harbi'nde

Bir Türk Subayının Afrika Hatıraları

Afrika Hatıraları	13
İstanbul'dan Kuzey Afrika'ya	23
Denizaltı İle Afrika'ya Doğru	30
Afrika'da Genel Durum.....	38
Esir Kalan İtalyanlar	41
Portekiz Veliahdı Prens Bregansa	43
Zliten'de Yeneni Bezin Yemeđi	44
Alman Müfrezesi ve Kaybolan Sandıklar.....	46
Hums cephesi'nde bir hafta.....	48
Bir İngiliz Tayyaresi	50
Başlıca Eğlencemiz	51
Sigara Çikolata Mübadelesi	53
Baba-Ođul İki Murabıt	54
hums cephesi'nde bir hafta	55
Adem ile Ali.....	58
Ölümden Kurtuluşum	59
Muhabere Tesislerini Kuruyoruz.....	60
Afrika Grupları Kumandanlığı.....	64
İstanbul ile Muvasala.....	65
Kullanılan Para	65
Hurma Ağacının Suyu.....	68
Sağlık İşleri	68
Muhabere İşleri	68
Hayat Kurtaran Saat	72
Enver Paşa'nın Şifresi	73

Esir Oluyoruz	74
Mondros Mütarekesi'nden Sonraki Durum	74
Nalut'ta Fare Yahnisi.....	81
Tunus'ta Bir Hafta	84
Esaret Hayatı	86
Gemide Üç Ay.....	88
Nihayet Kıdemsizlikten Kurtuldum.....	89
Ara sıra Şehri Geziyoruz	91
Bir Düğün	92
iskiya adası'nda üç ay	93
Birkaç Hadise	94
Ada Fakirlerine Yardım.....	95
İstanbul'a Dönüş.....	95
Osman Fuad Efendi'nin Maaşı	96
İstanbul'a Dönüş.....	97
Afrika Grupları Kumandanlığı'nda Çalışanlar	98

İstiklâl Savaşı'nda

Bir Türk Subayının Hatıraları

İstanbul'da Milli Mücadele	109
İstanbul'da İlk Günüm	110
Kurmay Yüzbaşı Neşet Bey'le Karşılaşma	115
Grubun Teşkili	118
Moltke Grubunun Faaliyeti	119
Grubun Faal Üyeleri	120
Çalışma Şekli.....	121
Şifremiz	121
Çalışma Yerleri.....	124
İdamdan Dönerler.....	125
Anadolu'ya Kaçanlar	135
Meserret'te Bir Buluşma	139
Hamamda Heyecan	141

Bir Azizlik	143
Anadolu'ya Malzeme Temini ve Gönderilmesi.....	144
İngiliz Telsizleri Nasıl Kaçırıldı?.....	147
İngilizler'i Korkutan Bir Oyun: Veba.....	148
İlk Aksilikler	151
İkinci Aksilik.....	151
Telsiz Faaliyetleri	153
Sonuncu Aksilik.....	156
Sahte Kahramanlar	157
İstanbul'a Gelen Haberler.....	158
Anadolu'daki Personelin, İstanbul'daki Aileleriyle Muhaberelerinin Temini.....	160
Ankara ile Telsiz İrtibatı.....	160
İkinci Telsiz Yeri.....	164
Annemi Görmeye Gidiyorum.....	166
Bir Zonguldak Seyahati	169
Beni Kandırmaya Çalışıyorlar.....	172
Sadrazam İzzet Paşa Heyeti'nin Ankara Hükümeti Tarafından Kabulünün Temini.....	174
Bir İtalyan Vapuru ile Hareket	175
Zonguldak Yolunda	175
Tayfaların Hepsini Bizdendi.....	177
İzzet Paşa ile Tanışıyorum.....	178
İstanbul'dan Ayrılış	179
Ankara'ya Dönüyorum.....	180
İstanbul'da Son Günüm	185

Ek: 1

İnanılmaz Bir Karşılaşma	187
İndeks.....	191

AFRİKA HATIRALARI¹

19 Mayıs 1915. Kuleli'nin son sınıfındayım. Bütün sınıf birkaç aydan beri sinirli ve asi. Sebep; cepheleden gelen haberler, okunan harp mecmuaları, hocalarımızın ve bölük subaylarımızın telkinleri. Artık mektepte kalmak istemiyoruz. Biz de cepheye gitmek ve cepheledeki silah arkadaşlarımız gibi dövüşmek istiyoruz.

Nihayet emir geldi. Bizim sınıf kıtaya çıkarılıyor. Fakat sonu benim için çok fena çıkan bir haber de yayıldı. Muayene olacağız. Hepimiz doktorların karşısında birer kahraman tavrındayız. Maalesef beni ve benim gibi yaşları küçük (o tarihte on altı yaşındaydım) ve bünyeleri zayıf olanları kıtaya çıkarmadılar, yeni teşkil edilen dördüncü sınıfa ayırdılar. Ben, matem içindeyim.

Öğleye doğru toplan borusu çaldı. Bizim sınıfın dört bölüğü bahçedeki yerini aldı. Aralarında biz zuafâ² eksiziz. Ben, o zaman cami olarak kullanılan bodruma ışık veren çukurun nizamiye kapısına yakın olan yerinde, demir parmaklığa dayandım; gıpta ile arkadaşlarıma bakıyorum. Birinci Bölük Başçavuşu Ziyâeddin Fikret, bölüğünün başına geçti. Verdiği kumanda ile birinci bölük hareket etti.

Arkadaşlarımı yaşlı gözlerimle takip ettim. Onları bir müddet daha görebilmek için deniz cephesindeki dershaneme koştum. Kuleli'nin önündeki rampadan arkadaşlarımın; rap rap, ayak seslerini duydum, kendilerini kaybedinceye kadar takip ettim. Hıçkırığa hıçkırığa ağladım. Vaniköy'den kalkan vapur, Kuleli'ye çok yakın geçti. Arkadaşlarım, "Dağ Başını Duman Almış" marşını

1 İhsan Aksöley, "I. Dünya Harbinde Bir Türk Subayının Afrika Hatıraları: 1", *Hayat Tarih Mecmuası*, 1970 İstanbul, S. 5, s. 26-31.

2 Zayıflar.

söyledi. Yana yatan vapura Kuleli tarafından su girdi. Her el bir mendil salladı.

Onlar gittikten sonra dördüncü sınıfın başçavuşu oldum. Edirne, Erzincan, Bağdat ve Şam askerî idadilerinden gelen zuafâ ile altmış kadar arkadaşlık. İlk günlerimizin ıztırabını, Dıraçlı Abdülkadir (İstihkâm Albayı Abdülkadir) hikâyeleriyle ve Erzincan'dan gelen arkadaşlar da söyledikleri hazin Şark türküleriyile dindirmeye çalıştık. Fakat günden güne artan üzüntümüz, sınırlarımızı çok bozdu. Günümüzün asi gençleri gibi, biz de asi olduk. Dershanenin kara tahtasına, "Çanakkale'ye, cepheye, arkadaşlarımızın yanına gitmek istiyoruz. Artık okumak istemiyoruz" yazısını yazdık. Bir gün de çok büyük bir suç işledik. Dershanenin kapısını içerden kilitleyerek hocamızı sokmak istemedik.

Nihayet bu asi küçüklerin de sevki için emir geldi. Yine birer kahraman gibi doktorların karşısındayız. Yüzümde ıztırabımı ve gözlerimden ricalarımı okuyan çok iyi insan doktorumuz Yüzbaşı Arif Bey'in yardımıyla ben de muayenede kazandım. Fakat mu-

Kuleli Askeri Lisesi

Selimiye Kışlası

habere sınıfına ayrılmak şartıyla. Sınıf subaylarına, topçu sınıfına ayrılmam için yalvardım. Olmadı, olmadı. Buna rağmen sevinç içindeyim. Bu sevincim uzun sürmedi. Selimiye Kışlası'ndaki telsiz depo bölüğüne gönderildim. Evim de Selimiye'de. Sabahın erken saatlerinde, babamın da teğmen iken çalıştığı, Selimiye Kışlası'na gidiyorum. Gecenin geç saatlerinde evime geliyorum. Kuleli'den daha rahat bir hayat. Çanakkale'de, Kafkas'ta, Irak'ta, Hicaz'da, Süveyş Çölü'nde, Galicya'da, Makedonya'da ve Romanya'da siperlerde -büyük mahrumiyetler, meşakkatler ve tehlikeler içinde yaşayan arkadaşlarımı düşünmek huzurumu kaçırmaya başladı. Zaman zaman Kafkas'a, Bağdad'a, Şam'a ve Hicaz'a gönderilen telsiz telgraf istasyonlarına tayin edilmek için gönüllü olarak talip oldum. Fakat bir türlü tayin etmediler. Ben de tayyareci olmaya karar verdim.

Bu maksatla bölük kumandanım Alman Yüzbaşı Lange'ye ve muhabere ve muvasala³ müfettişi Alman Albay Poçeniğ'e (Pots-hernik) verdiğim istidalarım⁴ya bölükten geri geldi ya da bölük-

3 Varma, ulaşma.

4 Dilekçe.

ten ayrılmasında mahzur vardır kaydıyla havale edildiğinden, müfettişlikten geri döndü ve müspet bir netice alamadım.

Alman bölük kumandanım, tam manasıyla Prusyalı bir subaydı. Sanki annesi onu hazır ol vaziyetinde doğurmuştu. Ben de kelimenin tam manasıyla, bir Türk subayı idim. Annem bana çok şeyler vermiş. Kuleli'deki hocalarımdan, subaylarımdan ve bilhassa son sınıfta bölük kumandanım Yüzbaşı Mahmud Bey'den çok şeyler öğrenmiştim. Hepsine Allah rahmet etsin.

Bir sabah bölük kumandanımı Harbiye Nazırı Enver Paşa çağırttı, öğleden sonra, ertesi günü vereceğim dersi hazırlarken, bölük kumandanım odama girdi. İlk defa olarak, ellerini masaya dayamış vaziyette benimle konuşmaya başladı. Bu, fevkalâde bir haldi. Çünkü benimle daima hazır ol vaziyetinde konuşurdu. Başımı kaldırdığım zaman bölük kumandanımın yüzünden çok üzgün olduğunu anladım.

– Her İzan (bana İhsan diyemezdi) dedi, çok uzak bir yere gidiyorsunuz. Buna ben sebep olduğum için pek üzgünüm.

– Sevincimden iskemleden fırladım ve:

– Nereye Her Havtman? (Yüzbaşı efendi).

– Çok uzak bir yere. Yanınıza çok az eşya ve çok az kitap alabileceksiniz.

– Erzurum'a mı?

– Hayır.

– Bağdat'a mı?

– Hayır.

– Hicaz'a mı?

– Hayır.

– Galiçya'ya mı?

– Hayır. Daha uzak bir yere. Bir Alman denizaltı gemisiyle önce Kuzey Afrika'ya, oradan da deve ile Fizan'a gidip, Fizan'da bir telsiz telgraf istasyonu kuracaksınız.

Bölük kumandanım devam etti. Enver Paşa ile aralarındaki görüşmeyi anlattı. Harbiye Nazırı Enver Paşa, “yalnız başına bir telsiz telgraf istasyonunu kuracak ve işletecek bir zabıt yetiştirdiniz mi?” diye sormuş. O da benim adımlı vermiş.

Enver Paşa, Zat İşleri'nden⁵ Binbaşı Cemal Bey'i (muhabere müfettişlerinden Albay Cemal Bey) çağırarak, “Telsiz telgraf depo bölüğünden Mülâzım-ı sâni İhsan Efendi'nin, Fizan'da telsiz telgraf istasyonu kurmak üzere, Teşkilat-ı Mahsusa'ya tayini hakkında bir emir yazınız ve derhal kendisine tebliğ ediniz,” demiş.

Harbiye Nazırı Enver Paşa

Kumandanım:

– Bu sonuç karşısında çok üzıldüm. Sizin henüz çok genç olduğunuzu söyleyemedim.

O tarihte ben tam on sekiz yaşındaydım. Daha önceleri gönüllü olarak talip olduğum vazifelere neden dolayı tayin edilmediğimi anlamıştım: Çok genç.

Sevincimden yüzbaşımın boynuna sarılmamak için kendimi zor tuttum. Ancak kendisine çok teşekkür ettim. Büyük bir sevinçle odamdan fırladım. Bu şahane müjdeyi herkesten önce anneme vermeliydim. Kışlanın uzun taş koridorundan koşar gibi yürüdüm. Olmaz, annem belki üzülür. Ona Fizan'a gideceğimi, özellikle denizaltı gemisine bineceğimi söylememeliyim. Kısa bir müd-

5 Personel.

det önce Midilli zırhlısında Çanakkale’de şehit olan akrabamız Kenan’ın acısı henüz çok taze.

Akşam yoklamasında bölüğe şöyle hitap ettim:

– Çok uzak bir yere tayin oldum. Yanıma iki telsizci ve bir motorcu alacağım. Gönüllü olanlar üç adım ileri!

Birkaç er müstesna bütün bölük üç adım ileri fırladı.

– Çok uzak. Çok sıkıntılı bir seyahat. Büyük mahrumiyet ve tehlike içinde yaşamak icap edecek. Biraz daha düşünün.

Ve tekrar ettim:

– Benimle gelmek isteyenler üç adım ileri!

Yine aynı erler üç adım daha ileri fırladı.

Bölük kumandanım, yanındaki Musevi tercüman Samson’a ne söylediğimi sordu ve gözlerini açarak hayret ve takdir hisleriyle, bir bana, bir de bölüğe baktı.

Nihayet Telsizci Başçavuş Üsküdarlı Mahmud Nedim’i, telsizci Çavuş Giritli Sıtkı’yı ve motorcu Çavuş Uluborlu Şevki’yi seçtim. Fakat açıklamadım. Açıklasam, o sırada erler arasında bir isyan çıkardı.

Evde, anneme:

– Ben birkaç ay için Şam’a gideceğim. Şam’da bir telsiz telgraf istasyonunu kurup döneceğim, dedim.

– Sen orada Sırrı ile buluşursun -Hasan Sırrı,⁶ ağabeyimin oğludur. O tarihte Süveyş Çölü’nde Hecinsuvar bölük kumandanı idi- o, seni kandırır. Orada kalırsın ve üç ayda dönmezsin.

– Çok az eşya ve çok az kitap alacağım. Üç ay sonra herhalde dönerim anne. Üzülme sakın. Mektep hayatından ayrıldım, daha

6 1911’de Harp Okulu’ndan mezun olan Kurmay Yarbay Hasan Sırrı Asitâne, Manisa’da intihar etmiştir.

TEŞKİLAT-I MAHSUSA

rahat bir hayata girdim. Bu oğlun da bir müddet ana yuvasından uzaklaşsın. Biraz mahrumiyet görsün. İlerde kardeşlerinin ve sınıf arkadaşlarının yüzüne bakacak duruma gelsin.

O gün emrim geldi. Ertesi günü Nuruosmaniye'deki Teşkilat-ı Mahsusa'ya gittim. Süvari Yarbayı Hüsameddin (Milli Mücadele'de M.M. grubunda çalışan Albay Hüsameddin Bey) ve Kurmay Binbaşı Muhtar Beyler'le tanıştım. Bana harcırah olarak ve ayrıca aileme bırakmak üzere ne kadar para istediğimi sordular. Ben bir cevap vermedim. Bana harcırah olarak yüz lira ve anneme bırakmak üzere de elli lira verdiler. Derhal hareket etmek üzere hazırlanmamı söylediler. O akşam, arkadaşım telsiz teğmeni Osman Nuri (General Dr. Mühendis Osman Nuri İnceler) bana geldi. Fizan'a gideceğimi duymuş. Kapıyı açtım ve, "Sakin anneme Fizan'a gideceğimi söyleme," dedim. Akşam yemeğinden sonra beraberce Üsküdar'a indik. Kendisini, polis komiserliğinden temin ettiğim bir kayıkla İstanbul'a gönderdim. Sayılı günler çabuk geçti. Ayrılma günü geldi. Öğleden sonra küçük yemek odasında başım annemin dizinde, gözlerim annemin güzel elâ gözlerinde, annemin güzel ve yumuşak elleri saçlarımı okşuyor.

Annem, bana bir ara yazdırdığı illallah (Muhammeden Resûlullah) yazısının yarısını kesip babamdan kalan Kuran'ın arasına koydu. Diğer yarısını da bana verdi ve iyi muhafaza etmemi sıkı sıkı tembih etti. Emir erim Uralı Hüseyin geldi. Marmara'ya İngiliz denizaltı gemileri girdiği için, akşam karanlığından sonra sabaha kadar Boğaz'da vapur işlemiyordu. Bu sebeple akşamdan İstanbul'a geçecektim.

Annem, büyükannem ve Deniz Galib Bey'in kızı Afife antredeyiz. Veda konuşmaları oluyor. Veda anımı nasıl geçireceğimi ve anneme hakikati nasıl söyleyeceğimi düşünüyorum.

Annem o akşam yemeğinde yemek için pişirdiği ve üstünü ateşle kızarttığı sütlacı getirdi. Ancak bir lokmayı zorla yutabildim. Bir aralık kendimi topladım ve anneme gerçeği söyledim.

Bu açıklamam çok metin olan annemin elâ gözlerinin yaşlanmasına sebep oldu. Birer pırlanta gibi parlayan birkaç damla gözyaşı kırmızı yanaklarını ıslattı. Annem bıraktı, büyükannem beni öptü. Yüzüm gözyaşlarıyla ıslandı. Ben ağlayamıyorum. Nefes de alamıyorum. Havasızlıktan boğulacağım. Sanki bir el boğazımı sıkıyordu. Önce büyükannemi, sonra da annemi omuzlarından tutarak koklaya koklaya öpüp sedire oturttum. Kapıyı açıp merdivenlerden koşarak ve bu sefer kılıcımı şakırdatarak indim. Bu sırada gözlerimden damlayan birkaç damla yaş, nefes almamı sağladı.

Evimizin karşısında esvapçıbaşının konağı vardı. Kız okulu olmuştu son zamanlarda. Bu konağın kafeslerinin açıldığını senelerden beri görmemiştim. Aynı okulda okuyan dayımın kızı Hatice Aksoley benim Şam'a gideceğimi arkadaşlarına söylemiş. Bir anda okulun bütün kafesleri açıldı. Her pencerede birkaç küçük güzel, el sallıyor.

Üsküdar'da bir sokak

TEŞKİLAT-I MAHSUSA

Annemi gözümden kaybedeceğim köşeye, kılıcımı Arnavut kaldırımının taşları üzerinde şakırdatarak geldim. Köşede önce küçük güzellere, sonra da merdivenin demirlerine dayanmış bana bakan anneme uzunca ve askerce bir veda selamı verdim. Annemin bu son duruşu hep hayalimdedir.

O gece Harbiye Nazırı Enver Paşa beni görmek için çağırttı. Güzel bir otomobille Beşiktaş-Serencebey Yokuşu'nda Enver Paşa'nın babasının evine gittim. Uzun bir odada ve uzun bir masanın başında Enver Paşa, kızarmış bir dilim ekmeği, çaya batırarak yiyordu. Karşısında on sekiz yaşında ve henüz bıyıkları terlememiş bir subayı görünce hayret duygusu ile:

– Fizan'a gidecek telsiz telgraf zabiti siz misiniz?

– Evet efendim.

– Fizan'ın nerede olduğunu biliyor musunuz?

– Evet efendim.

– Parmağınızla masanın üstüne Afrika haritasını çiziniz ve Fizan'ın yerini gösteriniz!

Masanın üstüne bir üçgen çizdim ve ortasına parmağımı koydum.

– Fizan burası.

– Önceleri Fizan'a kimlerin gönderildiğini biliyor musunuz?

– Evet efendim. Sürgünler gönderilirdi.

– Fizan'da ne kadar kalırız?

– İki sene kalırım. İki sene sonra İstanbul'a izinli gelmek isterim.

– Nişanlınızı mı göreceğiniz gelir?

– Hayır efendim. Benim nişanım yok. Kardeşim Çanakkale'den Süveyş'e ve oradan da Kafkas Cephesi'ne gitti. Dayım Bağdat Cephesi'nde. Yeğenim Süveyş Çölü'nde Hecinsuvar bölük kumandanı. Evde yalnız bıraktığım annemi göreceğim gelir.

Gençlik Döneminde Enver Paşa
Roni Margulies'in izniyle

TEŞKİLAT-I MAHSUSA

Enver Paşa'nın hayret duygusu takdire döndü. Bana da bir çay getirilmesini söyledi. Enver Paşa, karşılıklı çay içerken, benim seve seve Fizan'a gidişimi hayret ve takdirle karşıladığını anlatan bir ifade ile:

– Size vadediyorum. İki sene sonra sizi izinli olarak İstanbul'a getireceğim. Üsteğmenlik yıldızınızı takınız.

Emrini verdi. O zamanlar başkumandan vekili olan Enver Paşa'nın bir emriyle üsteğmenlik yıldızı değil, paşalık rütbesi bile alınırdı. Fakat benim gözümde üsteğmenlik, nişan ve para yoktu. Yapacağım vazifenin, müstesna bir vazife olması vardı. Bu sebeple ben, Enver Paşa'ya teşekkür ettim. Fakat bir kâğıda bu emrini yazdırıp imzalatmak aklımdan geçmedi. Ertesi günü de Enver Paşa, büyük işleri arasında beni ve bana verdiği bu emri unuttu. Ben bu suretle 1917'de fevkalâdeden üsteğmenliğe terfimi, yani ilk yıldızımı kaybettim. Afrika'ya teğmen gittim, Afrika'dan İstanbul'a teğmen döndüm.

Bu arada sakallı bir zat odaya girdi ve elindeki zarfı bana uzatarak:

– Bu zarfı oğlum Nuri Paşa'ya vermenizi rica ederim, dedi.

Bu zat, Enver Paşa'nın babası Ahmed Paşa idi. Arkasından başı örtülü ihtiyar bir hanım odaya girdi ve:

– Oğlum Nuriciğime bu *Enâm*'i⁷ veriniz. Hiç yanından eksik etmesin. Yanaklarından öperim, dedi.

İSTANBUL'DAN KUZEY AFRİKA'YA

Sirkeci'den kalkan trene, Teşkilat-ı Mahsusa emrine bir vagon bağlanırdı. Tren sabahleyin erkenden hareket etti. Kaybedinceye kadar gözlerimi Selimiye'deki evimden ayırmadım. Bu vagon Adriyatik Körfezi'nde Avusturya'nın deniz üssü olan Pola şehrine kadar giderdi. Sofya'da ve Belgrad'ta birkaç saat kaldım. Budapeşte istasyonunda görevli subay ile görüştim ve vagonla

7 Bazı ayet ve sûreleri de ihtiva eden dini dua kitabı.

Enver Paşa ve babası Ahmed Paşa
Roni Margulies'in izniyle

beraber Budapeşte’de iki gün kaldım. Viyana’ya geldim. Bu yerlerden geçerken, bir zamanlar ecdadımızın buraları atla geçtiğini, bu ovalarda at oynattığını ve zafer üstüne zafer kazandığını üzümlere düşündüm.

Viyana’da beş gün kaldım. Viyana’ya ait iki hatıramı anlatayım:

Annem benden elli lirayı almamış ve ayrıca, Arabistan’da lazım olur düşüncesiyle birkaç tane de altın vermişti. Bu paralarla Avusturya Harbiye Nezareti’nin Viyana’daki ordu pazarından birçok eşya aldım. Kasaya parasını ödeyeceğim sırada, kasadaki memur:

– Avusturya Harbiye Nazırı bu eşyaları hediye olarak kabul etmenizi rica ediyor, dedi.

– Nasıl olur? dedim, ben borcumu ödemek isterim.

Bütün ısrarıma rağmen Avusturyalılar benden bu eşyaların parasını almadı. Ben de, mevcut paramın hemen hepsini Viyana’da, az bir kısmını da Pola’da harcadım. Denizaltı gemisine bindiğim zaman cebimde on param kalmamıştı.

Viyana’da kuzey istasyonundan hareket edeceğim sırada güzel bir bayan bana:

– Siz Rus subayı mısınız? diye sordu.

– Hayır.

– Macar subayı mısınız?

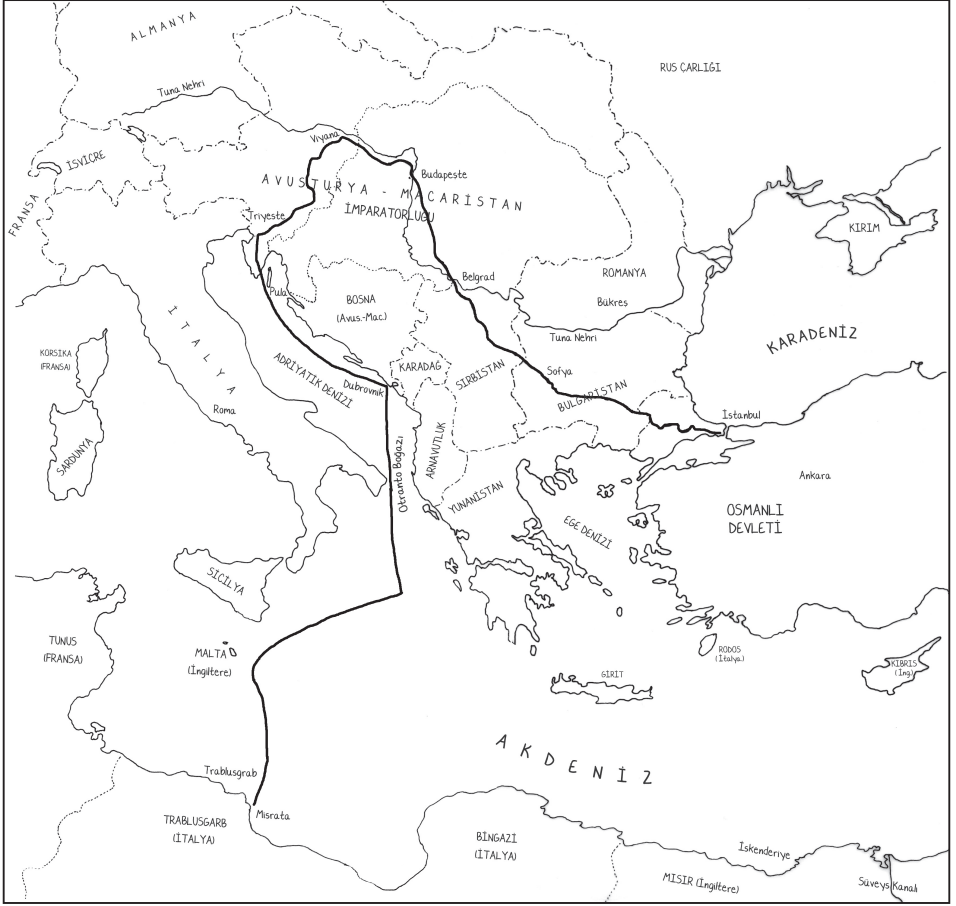
– Hayır.

– Bulgar subayı mısınız?

– Hayır.

– Lütfen söyleyiniz! Üzmeyiniz beni. Bu güzel üniformayı pek beğendim. Merak ediyorum. Siz ne subayısınız?

– Türk.

İstanbul'dan Fizan'a yapılan yolculuğun güzergâhı

Güzel bayan şaşırды ve beni akşam yemeğine davet etti. Ben, yarım saat sonra hareket edeceğimi ve birkaç gün önce tanışamadığımızdan dolayı üzüldüğümü söyleyerek davetini kabul etmedim. Viyana kadınları çok naziktir. Güzel bayan, bir dakika müsaade isteyerek yanımdan ayrıldı ve küçük bir paketle yanıma döndü. Ben de hemen vagona girip Türk sigarası, badem şekeri, lokum, kuru üzüm, incir getirdim.

Pola'da üç gün kaldım. Adriyatik Körfezi'nin kuzeyinde ve Trieste'nin güneyinde bulunan Pola, tamamen askerî bir garnizon, Avusturya Bahriye Nezareti o tarihte bu şehirde. Sokaklarda kadın görülmüyor. Kadınlar şehirden uzaklaştırılmış. Subaylar hususi müsaade ile muayyen miktarda ve on beş gün için ailelerini Pola'ya getirtebiliyor. Pola'da Bahriye Nezareti'nin misafiri oldum. Akşam yemeklerini Bahriye Nazırı'nın sofrasında yedim. Ben sofrada Bahriye Nazırı'nın karşısında oturdum. Bir gece Türkçe bilen ihtiyar bir deniz albayı beni yemekten sonra evine davet etti. Evini Şark tarzında döşemişti. Bir odasında halı tezgâhı vardı. Model olarak tezgâhın üstünde duran elli liralık bir Türk parasının aynısını örmüştü. Halının altına ayrıca, Çanakkale Zaferi'nden sonra Sultan Reşad (1844-1918) tarafından yazılan gazelin son iki mısraını örmüyordu:

*Kapanıp secde-i şükranı Reşad eyle dua
Mülk-i İslâm'ı Huda eyleye dâim me'men⁸*

Albay, bitmek üzere olan bu halıyı, Sultan Reşad'a hediye edeceğini söyledi.

Bir gece alarm zilleri çaldı. Herkes sığınağa girdi. Ben balkona çıktım. Denizden ve karadan yüzlerce ışıldak gökyüzünü aydınlattı. Karadan ve gemilerden sayısız toplar atıldı. Tayyarelerden de birçok bombalar düştü. İtalyanlar, Pola deniz üssüne hava hücumu yapmışlardı. Bu gecenin eğlencesini hiç unutmam. Ertesi

8 Emin, güvenilir, sağlam yer.

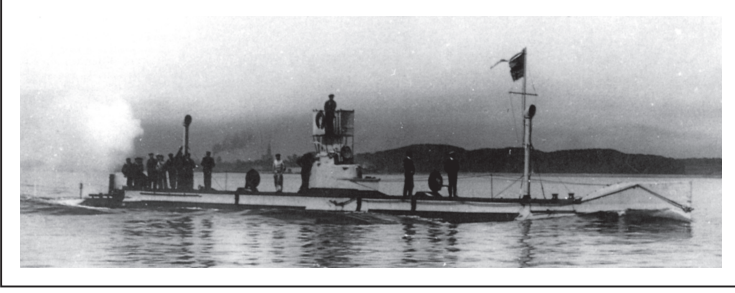
günü Avusturyalıların, bir İtalyan tayyaresini bile düşüremediğini ve İtalyanların da bir tek hedefe dahi bomba isabet ettirmediğini öğrendim.

O anda İzmir’de Kadifekale’de kendi icadı tahtadan yaptırdığı sehpalara üzerine tespit etmek suretiyle namlularını seksen dereceye kadar kaldırdığı toplarla, geceleri İzmir’e taarruz eden İngiliz tayyarelerini, o tarihte topçularımızda ışıldak ve dinleme aleti olmadığı için, kulak yardımı ile düşüren topçu Üsteğmen Mustafa Selim’i hatırladım.

Avusturyalılar bana Pola’da Prinz Eugen adında bir kruvazörü gezdirdi. Geminin başında üst üste üçerden altı ve arkasında da yine aynı şekilde altı topu vardı. Toplar zannederim otuz buçukluk veya otuz beş santimetrelikti. Yan taraflarda ve diğer yerlerdeki topları saymadım. Boyumdan uzun mermilerin cephanelikten toplara nasıl geldiğini ve namluya nasıl sürüldüğünü gösterdiler. Buna rağmen, İtalya’nın hava taarruzunda bir tayyare bile düşüremediler.

Bir pazartesi günü U-73 numaralı Alman denizaltı gemisiyle hareket edecektim. Sabahleyin Pola sevk memurumuz ve Nuri Paşa Trablusgarb’da iken Nuri Paşa’nın yanında hazine emini olan Binbaşı Hacı Kâmil Bey’le birlikte bir istimbotla denizaltı gemilerine ana gemi vazifesi gören Wien Vapuru’na geldik. Kâmil Bey içinde bir milyon İtalyan lireti (o zaman bir Türk lirası yirmi liretti) bulunan madeni bir bavul ile içlerinde yirmi beş bin Türk altın lirası bulunan sandıkları bana teslim etti. Beraberce denizaltı gemisinde baş tarafta bize ayrılan kısma önceden istif edilmiş olan bize ait malzeme sandıklarının üstüne, altın sandıklarını yerleştirdik. O gün hava pek fazla sisli olduğu için denizaltı gemisi hareket etmedi. Geceyi vapurda geçirdim. Salı günü öğle yemeğinden sonra açık bulduğum bir kamaradaki yatağa uzandım. Uyandığım zaman saat beşi geçiyordu. Merdivenleri koşarak güverteye çıktım. Bir de ne göreyim... Denizaltı gemisi açılmıyor mu? Takriben on metre kadar uzaklaşmıştı. Mızıkaya çalışıyor

TEŞKİLAT-I MAHSUSA

1. Dünya Savaşı'nda kullanılan bir Alman denizaltısı

ve denizaltı gemisi merasimle uğurlanıyordu. Bütün gücümle, “Kaptan! Kaptan!” diye bağırdım. Merdivenlerden koşa koşa inerek bir kayığa atladım ve denizaltı gemisine geçtim.

Diğer arkadaşlarım denizaltı gemisinin içinde. Ben denizaltı gemisinin üstündeyim. Öndeki topa yaslandım. Çok açık gri renkteki paltomun altı kırmızı kumaş olan yakasını kaldırdım. Önümüzde giden ve bizi mayın tarlasından geçiren torpidoyu, gecenin karanlığında takip ediyoruz. Önümüzdeki geminin pervanesinin husule getirdiği dalgalara dalgın dalgın bakıyorum. Bir müddet sonra denizaltı gemisi kumandanı Wiedemann yanıma geldi.

– Korkuyor musunuz teğmen efendi?

– Katiyen.

– Ne düşünüyorsunuz o halde?

– Bir şey düşünmüyorum.

– Bir saatten beri hiç kıpırdamadan ayakta duruyorsunuz. Her halde İstanbul'da bıraktığınız kız arkadaşınızı düşünüyorsunuz?

– Bir kız arkadaşım yok henüz benim. Galiba, beni düşünen annemi düşünüyorum.

Kumandan beni kaptan kulesine götürdü, konyak ısmarladı. Ben o güne kadar, annemin tembihini tutarak, bira dahi içmemiştim. Konyağı içmemek için ısrar ettim. Nihayet kumandanın

zoru karşısında bir kadeh konyak içtim. Bektaşî'nin dediği gibi; anneme karada verdiğim sözü, denizde bozdum.

DENİZALTI İLE AFRİKA'YA DOĞRU⁹

Bindiğim denizaltı gemisi takriben iki yüz elli tonluktu. Üç bölme-lydi. Bölmeler birbirinden bir insan geçecek büyüklükte yuvarlak deliklerle ayrılmıştı. Arka bölmede sağlı ve sollu monte edilmiş iki dizel motoru vardı. Normal hallerde daima bir motor çalışırdı. İkinci motor, tehlikeli zamanlarda ve takiplerde çalıştırılırdı. Su üstünde bir motorla takriben on-on iki mil, iki motorla yaklaşık on sekiz mil yapardı. Su altında akümülatörlerin çalıştırdığı elektrik motorlarından faydalanılırdı ve iki-üç mil yapardı. Denizaltı gemisinin dip kısmında bulunan akümülatörler, ayrıca elektrikle işleyen cihazları da çalıştırdı.

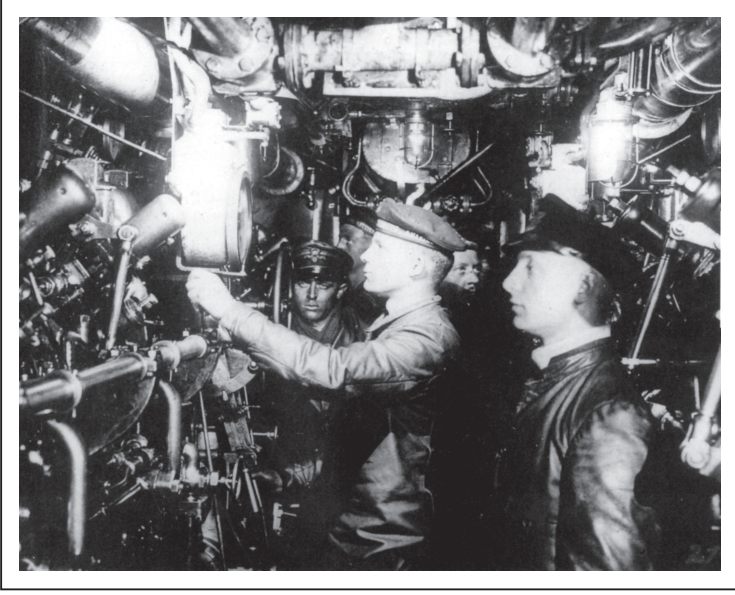
Orta bölmede kumanda merkezi vardı. Ayrıca sağa ve sola dar birer kanepeler konmuştu. Bu kanepelerin birinde mühendis subay, diğerinde nöbetçi olmayan kaptan yatardı. Yatma sırasında bir perde ile kanepeler kapanırdı.

Baş kısımda boş bir yer vardı. Buraya Afrika grupları kumandanlığına gönderilen malzeme, eşya, ilaç ve cephane istif edilmiş, bunların üstünde ancak sürünerek girilebilecek kadar boş bir kısım bırakılmıştı. Bu yüklerle geminin bordası arasında, bir insan geçebilecek kadar boşluk vardı. Buradan Alman erleri, zaman zaman geminin baş tarafına geçerek çalışırlardı.

Bu bölmede yemek pişirmek için de bir yer ayrılmıştı. Bir kenarda da hepimizin kullandığı ve açıkta bir helâ küveti vardı.

Motor dairesinde bir, santralde iki, telsizde bir ve kaptan kulesinde iki er nöbette bulunurdu. Gündüzleri zaman zaman su altında, geceleri ise su üstünde seyrederdik.

9 İhsan Aksoley, "Afrika Hatıraları: 2", *Hayat Tarih Mecmuası*, 1970 İstanbul, S. 6, s. 67-74.

I. Dünya Savaşı'nda kullanılan Alman denizaltısının iç kısmı

Denizaltı gemisinde benim için çok zor olan iki şey vardı. Birisi açıkta ve herkesin gözü önünde olan helâ. Aynı zorluğu duyan çavuşlarım, bir battaniyeden yaptıkları külahı, küvetin üstüne asardı ve biz de külahın içine girerdik. Almanlar bizim bu halimize hayret eder, gülerlerdi. İkinci zorluk sandıkların üzerinden ancak sürünerek geçtikten sonra cephane ve altın dolu tahta sandıkların üzerinde yatmak. Asker her şeye kolayca alışıyor. Ben de alıştım buna.

Denizaltı gemisinin içinde gündüz ve gece fark edilmezdi. Beraber seyahat ettiğim kamacı ustası Halis Efendi, başımızın üstünde yanan lambadan faydalanarak fasılasız *Kurân*, *Ahmedîye* ve *Muhammedîye* okurdu. 31 Mart Vakası'nda, "Şeriat isterük," diye haykırırlar arasına da katılmış olan siyah sakallı Halis Efendi'ye; *Sefiller* romanını okuduğumu söylediğim zaman, "Tübe de, tübe de," derdi. Bu romanın kırkıncı veya ellinci sayfalarından birinde

okuduğum bir cümleyi hiç unutmam, “Başkalarının kabahatini görenler, kendi kabahatini gizleyen mürailerdir.”¹⁰

Bir aralık aşçı efendi manasına gelen Herr Koh (Koch) diye çağırduğumuz aşçı eri:

– Mülâzım Efendi. Sizi, kumandan kaptan kulesine sabah kahvaltısına davet ediyor, dedi.

Demek sabah olmuştu. Aşçı çok munis¹¹, güler yüzlü, her arzumuzu her an ve derhal yapmaya hazır. Her aşçı gibi biraz şişmancaydı. Normal yemeklerden ve kahvaltılardan hariç olarak çay, kahve, süt, kakao, bisküvi, bira, her ne istesek -hatta istemeden de- önümüze getirirdi. Esasen yemekler ve kahvaltılar pek güzeldi ve boldu.

Kumandanın adı Wiedemann ve ikinci kaptanın adı Goldstein idi. Mühendis subayın adını unuttum.

Kaptan kulesine çıktım. Hava çok güzel. Güneş, deniz ve açık hava ne güzel şeymiş! Önce derin derin nefes aldım. Ciğerlerimi temiz hava ile şişirdim. Sonra kumandanı selamladım ve davetine teşekkür ettim. Beraber getirdiğim Türk sigarası ile Türk yiyeceklerini kaptana verdim. Kaptan kulesinde gayet mükellef bir kahvaltı sofrası hazırlanmıştı. Gerek Viyana’da ve gerek Almanya’da her şey vesika ile idi ve mahduttu¹². Daha önce Almanya’da yaptığım staj devresinde, normal hakkımız olan yiyecek ve giyecek vesikalarına ek olarak, ataşemiliter ve sefir bana ayrı ayrı birer takım vesika daha vermişti. Yani bir Alman’ın istihkakından üç misli fazla. Buna rağmen Almanya’da, Viyana’da ve Pola’da, Bahriye Nezareti’nin lokantasında böyle mükellef bir kahvaltı sofrası görmemiştim.

10 İki yüzlü kimse.

11 Cana yakın, sevimli.

12 Sınırlı.

Çok güzel olan Dalmaçya sahiline yakın seyrediyoruz. Kaptan kulesinde iki er ellerindeki büyük dürbünlerle aralıksız, denizi ve havayı gözetliyor.

Kumandanla bildiğim az Almanca ve az Fransızca ile çok güzel anlaşıyoruz. O, benden Türkiye hakkında bilgi istiyor, ben de ondan denizaltı gemisindeki hayatına ve maceralarına ait bilgiler alıyorum. Bütün erler cesur, istekli, çalışkan, itaatli, mukavemetli ve terbiyeli. Kısaca mükemmel birer asker.

Dalmaçya sahilinde Ragusa¹³ kasabasına geldik. Rıhtıma yanaştık. Kumandan Wiedemann'la beraber sahile çıktık. Denizaltı gemisinden çıkarken kumandanın giydiği ceket, sağlı ve sollu nişanla dolu. Bu nişanlar torpillediği ve batırdığı gemiler dolayısıyla kendisine verilmiş.

Ragusa yemyeşil bir dağ eteğinde, çok şirin bir yer. Burası benim senelerce göremeyeceğim bir tabiat güzelliği. Halkının çoğu Müslüman Bosnalı. Bir Türk subayını görmek onları pek sevindirdi. Etrafıma toplandılar. Beni gezdirdiler ve çok ikram ettiler. Saat onda hareket edecektik. Rıhtım birçok sandıklarla doldu. İçlerinde Ragusa'nın pek güzel olan elmaları vardı. Fakat geminin içinde bir sandık bile koyacak yer yok. Sandıklar, geminin güvertesine iplerle bağlandı. Ben de Ragusalılara kalan son hediyelerimi verdim. Çok samimi bir şekilde Ragusa'dan ayrıldım.

Otranto Boğazı'nda, yükseklerden denizin dibi daha iyi görüldüğü için, havada denizaltı gemilerini gözetleyen bir balon gördük. Kumandan, tehlikeli bir durumla karşılaşmamız ihtimalini söyledi. Bir müddet sonra gözcü erler birçok gemilerin görüldüğünü haber verdi. Kumandan dürbünle tetkik ettikten sonra dikkat kumandasını verdi ve arkasından alarm çaldı. Burundaki ve arkadaki kapaklar derhal kapandı. Ben kaptan kulesindeki kapaktan içeri girdim. Bir müddet bölmede kaldım. Biraz sonra kaptan kulesindeki nöbetçi erler ve arkalarından da kumandan

13 Dubrovnik.